

Filozofická fakulta Univerzity Karlovy v Praze

Ústav české literatury a komparatistiky

Oponentský posudek diplomové práce Bc. Karolíny Gatialové *Expanze nespolehlivosti*

Cíl práce, její účel a směřování

Práce se zabývá teorií nespolehlivosti. Konkrétním cílem pak bylo skrze analýzu čtyř vyprávěcích postupů zpochybnit či problematizovat některé zavedené kategorie nespolehlivého vyprávěče.

Metodologie a práce s odbornou literaturou

Vzhledem k tématu a cíli práce je stěžejním východiskem naratologie. Autorka představuje klíčové koncepty teorie nespolehlivosti. Aby je mohla přehledně představit, vychází z klasifikace Zuzany Foniokové a využívá její třídění – na přístupy rétorické (Booth, Phelan), kognitivní (Nünning) a komunikační (Yacobiová). Nejzásadnější, přiznanou inspiraci však nalézá v přístupu Tomáše Kubíčka, s jehož kritikou některých aspektů nespolehlivosti se „ztotožňuje.“ V souvislosti s Kubíčkovou monografií připomíná též strukturalistický pojem sémantického gesta a klade jej proti naratologickému principu implikovaného autora. Nejen z toho je patrné, že se s odbornou literaturou k tématu popasovala velmi dobře. A přestože většinu kritické analýzy výchozích teoretických konceptů přebírá od Tomáše Kubíčka nebo Jiřího Hrabala, prokazuje i sama schopnost komparace a následné aplikace různých přístupů.

Styl a prezentace

Práce je rozčleněna na teoretickou a analytickou část. Po úvodním představení tématu, vymezení a definici pojmů, možných teoretických a metodologických inspiracích následuje analýza výchozího pramenného materiálu. Autorka si vybrala čtyři, navzájem zdánlivě nesourodé texty. Jejich výběr ale poměrně přesvědčivě vysvětluje odkazem na klasifikaci Jiřího Hrabala, který coby příklady prototypů nespolehlivých vyprávěčů stanovuje vyprávěče nedospělé, ne-morální, ne-vidoucí, ne-normální atd. Každý ze zvolených vyprávěčů má tedy být dokladem konkrétní kategorie – nenormální Frederick z Fowlesova *Sběratele*, autistický nedospělý (a zřejmě nenormální?) Haddonův Christopher, nevidomá dětská Konstantina Masiukové a nemorální Munna z Adigova *Bílého tygra* - , přičemž autorka obezřetně varuje před možnou generalizací.

Celková koherence a akademická disciplinovanost

Práce je přehledně a logicky členěná. Přestože se tradiční členění na teoretický výklad a následnou praktickou aplikaci může jevit trochu „školsky“, neztrácí diplomantka ani během rozsáhlých interpretačních kapitol ze zřetele teoretický rámec i cíl práce. Dílčí interpretační závěry tedy vztahuje k teoretickým konceptům a potvrzuje či vyvrací vybrané kategorie vyprávěčské nespolehlivosti. Teoretické závěry Tomáše Kubíčka a Jiřího Hrabala, které jsou

pro ni coby kritika široce pojaté nespolehlivosti výchozí a metodologicky zásadní, tak svou precizní deskripci jednotlivých vypravěčů v podstatě potvrzuje.

Celkové hodnocení

Autorka se netají tím, že si zvolila téma, které už částečně zpracovala ve své bakalářské práci. Tento dlouhodobý zájem je z diplomové práce patrný a nepochybně jí slouží ku prospěchu. Nestává se často, že by diplomová práce, jejíž těžiště je v interpretaci pramenných textů, byla přesvědčivější v teoretické části než v té analytické. Právě první část, která se věnuje teorii nespolehlivých vypravěčů, působí podle mě mnohem jistěji. Může to být právě tím, že návrat k již jednou zpracované problematice umožnil její „usazení“ či poskytl možnost pro komparaci různých perspektiv. Naopak pramenný materiál poskytuje téměř bezbřehý prostor pro výběr aspektů, jež mohou hrát pro podobu ne/spolehlivosti zásadní roli. Proto mě překvapuje, že se autorka soustředí v zásadě na jediný, a tím je psychologická či psychoanalytická charakteristika vypravěčů. V okamžiku, kdy ji potvrzuje odkazem na základní psychologické příručky (v podstatě encyklopedického charakteru – Nakonečný, Weiss, apod.), tak se interpretace vypravěčských typů mění spíše v jejich diagnózu. Shromáždování symptomů by pak mohlo být nekonečné – např. „ne-normálnost“ Fowlesova Fredericka by stejně tak mohlo dokládat sběratelství coby např. obsedantně kompulsivní porucha či fetišismus namísto nedostatku mateřské lásky, apod. Podobně je „ne-normálnost“ Christophera uchopena, resp. potvrzena na základě učebnicových definic projevů poruch autistického spektra. Nešlo by různé aspekty ne/spolehlivosti charakterizovat výhradně na základě jejich textových, narativních projevů? Charakterizuje např. ne-normální nebo ne-dospělé vyprávění určitý jazyk? Odchytky lexikální, syntaktické, apod.? Jiná práce s doslovností, ironií či metaforou? U většiny zmiňovaných příkladů (a dokonce i u citovaných pasáží) se to nabízí. Možná je to náhoda, ale u tří z analyzovaných textů hraje klíčovou roli obraz – u Fowlese, u Haddona a Masiukové (jeho absence). Nemůže právě motiv a téma vizuální reprezentace, kterou stereotypně spojujeme s autenticitou, dokumentárností, uvěřitelností, objektivitou..., hrát nějakou roli při zvažování podob ne/spolehlivého vypravěče?

Za podstatné však považuji, že se autorce podařilo naplnit cíl, který si vytyčila. Jasně a srozumitelně upozorňuje na úskalí, které přináší teorie nespolehlivosti. Z rozsáhlé analýzy, jež svědčí o velmi pozorném čtení, navíc vyvstává řada podnětů, užitečných pro další promýšlení této problematiky. Například rozlišení nespolehlivosti a klamovosti, zřetel k dětské a Young Adult literatuře.

Práce splňuje požadavky kladené na diplomové práce, proto ji **doporučuji** ji k obhajobě a navrhuji ji hodnotit podle jejího průběhu jako **výbornou** nebo **velmi dobrou**.